

עמק השבוע

גליון קלד

שבת שמיני עצרת תשפ"ז והימים שסביבותיה

גליון זה הודפס לפני יום טוב

שנה ג

עיונים וביאורים במהות ימי השבוע
מאת הרב הגר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעינת ראובן

”וסוכה תהי' לצל יומם”

אמ"ה, אח"ז מצאתי זאת ברוקח הגדול בהלכות סוכות. עכ"ל.

[עיין בספר אבודרהם דאיתא וז"ל שלשה דברים הם אם נתנו אדם למעלה מעשרים אמה פסולים, ואלו הן מבוי, נר חנוכה, סוכה, ושלשתן יש להם רמז מן הפסוק, מבוי שנאמר (בראשית י"ח:) כי על כן באו בצל קורת, הקורה תהיה עד צל טפחים ולא יותר וצל טפחים הם עשרים אמה באמה בת ששה טפחים, סוכה שנאמר וסוכה תהיה לצל יומם מחורב, חנוכה זאת חנוכת המזבח ביום עולה למנין ק"כ. עכ"ל.]

”וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתר מזרם וממטר”.

ועיין ברוקח בהלכות סוכות דאיתא וז"ל וכתוב סוכה תהיה לצל יומם בגימטריא וסוכה עשרים אמה לכך סכה שהיא גבוהה מ' אמה פסולה. עכ"ל. ועיין בספר אמרי נועם על מועדים יום א' דסוכות דאיתא וז"ל מאמר חז"ל סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, ואמרו ז"ל מקרא ”וסוכה תהיה לצל יומם“, עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה וכו', יש לרמז תהי"ה לצ"ל יומ"ם גימטריא עשרי"ם

עיין במס' סוכה בדף ב ע"א דרבי זירא אמר דסוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה מהכא וסכה תהיה לצל יומם מחורב עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה למעלה מעשרים אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות אמר ליה אב"י אלא מעתה העושה סוכתו בעשתרות קרנים הכי נמי דלא הוי סוכה אמר ליה התם דל עשתרות קרנים איכא צל סוכה הכא דל דפנות ליכא צל סוכה. הנה מבואר דר' זירא יליף דסוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה מהא דכתיב בישעי' (ד':ו')

מקורות דהפסוק מיירי בסוכת החג לב"ע

הרי לכאורה נמצא שיש סתירה בין הסוגיא בדף ב ע"ב להסוגיות בדף ו ע"ב ודף ח ע"ב אי הפסוק מיירי בסוכה דחג הסוכות.

שו"ר בחכמת שלמה על או"ח סימן תרל"ג שעמד בכל זה וז"ל הנה בהא דאיתא בשו"ע סוכה שהיא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה הנה המעיין בש"ס יש בזה ג' טעמים וטעם ר"ז הוי מכח דכתיב וסוכה תהיה לצל יומם עד כ' אמה אדם יושב בצל סוכה וכו' וקאמר שם בש"ס כולו כר"ז לא אמרו ההיא לימות המשיח הוא ופירש"י אותם סוכות יהיו לצלל עונג ולמסתר אבל סוכת מצוה אינה לצלל ומוכח שם דבהא פליגי דלר"ז סוכת מצוה הוי לצלל ולאין מ"ד לא הוי לצלל וכ"כ רש"י אחר כך בד"ה תרתי וז"ל דאין שם סוכה אלא העשוי לצלל דההיא לימות המשיח משום דעשויה לצלל קרויה סוכה, הנה מזה משמע אם לר"ז לא הוי סוכה אלא העשויה לצלל מוכח דלאידך מ"ד דאמרו לא כר"ז לא בעינן בסוכה שיהיה עשויה לצלל, וקשה לי טובא ממ"ש לקמן בש"ס דף ח' בסוכת גנב"ך ורבק"ש דתנא שם ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה ומפרש ר"ח דהיינו והוא שעשאה לצלל סוכה ופירש"י שם דאף דסוכה לשם חג לא בעינן לשם סוכה בעינן ולצלל הוא דמיקרי סוכה שסוככת מן החורב, מוכח ומשמע מזה דבעינן סוכה לשם צל והכי קיי"ל בס"י תרל"ה והרי זה הוה דעת ר"ז ואנן קיי"ל כרבה וכתבא בזה אם כן לא בעינן סוכה לשם צל, גם רבה ורבה היאך יפרשו הברייתא דגנב"ך דתנא ובלבד

מקום לא כל הסוכות כשרות, אף על פי שהסכך הוא מהדברים הכשירים לסיכון, וכן הדפנות כהלכתן, וצילתה מרובה מחמתה, והיינו דבעינן שנעשית לצלל להסתתר שם משרב ושמש, כדכתיב ”וסוכה תהיה לצל יומם מחורב“, אבל אם נעשית מאליה פסולה, שהרי אינה לצלל, וכן אם נעשית להצניע שם דבר, או לאוצר תבואה, וכיוצא בזה אינה סוכה, כיון שלא נעשית להסתיר עצמו בצל מחוס, עכ"ל.] וא"כ בע"כ דהקרא בישעי' מיירי בסוכה דחג הסוכות.

וכן עיין בדף ו ע"ב דאיתא תנו רבנן שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח רבי שמעון אומר שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח במאי קמיפליגי רבנן סברי יש אם למסורת ורבי שמעון סבר יש אם למקרא וכו' רב מתנה אמר טעמיה דרבי שמעון מהכא וסכה תהיה לצלל יומם מחורב ולמחסה ולמסתר מזרם וממטר. הרי מבואר להדיא דהא מיהא לפי ר' שמעון דהקרא בישעי' מלמד דין בסוכה דחג הסוכות. [ועיין בירושלמי סוכה פ"א ה"א דאיתא מה טעמון דרבנן וסכה תהיה לצלל יומם מחורב הרי אחת למעלן סוכות סוכות סוכות הרי שלש מ"ט דר"ש וסכה תהיה לצלל יומם מחורב הרי אחת למעלן סכת סכת סכות מלא הרי ד' רבנן דקיסרין שמעון טעמא דר"ש וטעמון דרבנן מן הדין קרייא וסכה תהיה לצלל יומם מחורב הרי אחת ולמחסה ולמסתר הרי שתיים מזרם וממטר רבנן עבדין מזרם וממטר אחת ר"ש עבד מזרם וממטר שתיים.]

הנה עיי"ש לקמן בדף ב ע"ב דאיתא כולוה וכו' כרבי זירא וכו' לא אמרי ההוא לימות המשיח הוא דכתיב ורבי זירא אם כן לימא קרא וחפה תהיה לצלל יומם ומאי וסכה תהיה לצלל יומם שמעת מינה תרתי. הרי לכאורה מבואר שנחלקו האמוראים אי האי קרא בישעי' מיירי גם בסוכה דחג הסוכות או רק בסוכה דימות המשיח. והנה בפשוטו מבואר ברמב"ם ובשו"ע דקיי"ל כטעמו של רבא (ד"דירות עראי") לפסול סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים, ודלא כר' זירא. וא"כ להלכה לכאורה מבואר דהאי קרא בישעי' לא מיירי בסוכה דחג הסוכות כלל, וכן משמע מאד מרש"י שם בדף ב ע"ב דאיתא וז"ל לימות המשיח אותם סוכות יהיו לצלל לעונג ולמסתר, אבל סוכת מצוה אינה לצלל. עכ"ל.

אבל עיין לקמן בדף ח ע"ב דאיתא תנו רבנן גנב"ך סוכת גוים סוכת נשים סוכת בהמה סוכת כותים סוכה מכל מקום כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה מאי כהלכתה אמר רב חסדא והוא שעשאה לצלל סוכה מכל מקום לאתווי מאי לאתווי סוכת רבב"ש דתנו רבנן סוכת רבב"ש סוכת רועים סוכת קייצים סוכת בורגנין סוכת שומרי פירות סוכה מכל מקום כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה מאי כהלכתה אמר רב חסדא והוא שעשאה לצלל, הרי מבואר דהסכך צריך להיות "עשוי לצלל", ומהו המקור לזה, ולכאורה המקור הוא מהאי קרא בישעי', [שו"ר בערוך השולחן על או"ח סימן תרל"ה דאיתא וז"ל ומכל מקום, אף על גב דלא בעינן סוכה לשמה, מכל

מרובה כדכתיב וסוכה תהיה לצל יומם, עכ"ל, הרי משמע כנ"ל דס"ל דלא בעינן לזה ילפותא. וא"כ אין הכרח מהסוגיא בדף ח' דהפסוק בישעי' מיירי בסוכה דחג הסוכות. אבל הפנ"י עצמו העיר דכל דבריו הם דלא כפשטות משמעות דברי רש"י, והניח הענין בעדיין צ"ע.

כרבנן דס"ל דההיא לימות המשיח אבל הפוסקים דפסקי כן בעינן לשם צל צ"ע ודו"ק. עכ"ל. הנה לגבי הסוגיא בדף ח' יש סוברים שיש אופן ליישב, דעיינן בפני יהושע שם בדף ב' ע"ב דס"ל דלא בעינן ילפותא מהפסוק בישעי' שסכך צריך להיות לצל. וכן עיינן בפני יהושע בדף ז' ע"ב דאיתא וז"ל מפשטא דלשון סכך היינו שצילתה

שתהא מסוככת כהלכתה ומפרש ר"ח דהיינו לשם צל והרי לדידהו לא בעינן לשם צל, ועל הש"ס לק"מ דיש לומר דהם ס"ל כרב מתנא לקמן דף ו' דר"ש יליף מסוכה תהיה לצל יומם וכו' ובע"כ לא ס"ל לר"ש דקרא לימות המשיח מיירי לכך לדידיה בעינן נמי לשם צל ואתיא הך ברייתא דתהא מסוככת כהלכתה כר"ש אבל אנן קיי"ל

סוכה דחג הסוכות מורה על סוכה דלע"ל

לומר בחתימת הברכה של השכיבנו בשבת ויו"ט הפורש סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים, כמ"ש הטור או"ח בסימן רס"ז בשם הירושלמי, (ומיהו בירושלמי לפנינו בברכות פ"ד ה"ד ובמד"ר פ' פנחס ובתנחומא שם לא נמצא שום חילוק בין שבת לחול בזה אלא לעולם צריך לסיים הפורש סכת שלום וכו' וע"ע ברמב"ם בסדר התפלה ובשו"ת המיוחסות להרמב"ן סימן קפ"ח), אולי כוונתם ז"ל בזה על סכה שעתידי הקב"ה לעשות מעורו של לוי, ומה שמסיימין ועל ירושלים, נ"ל דמקורו מקרא דישעיה ד' וסכה תהיה לצל יומם וגו', דפירש שם בתרגום יונתן דסכה זו תהיה לצל על ירושלים, וז"ל ועל ירושלים תהיה מטלת ענני לאטללא עלה וכו', ונ"ל דמשו"ה תקנו לומר דוקא בשבת ויו"ט בקשה זו משום דסכה זו תהיה לע"ל ביום שכולו שבת וטוב, ולכן תקנו לומר זה ג"כ בשבת ויו"ט שהוא מעין עולם הבא, ויו"ט נמי איקרו שבת (ועי' היטיב בזה"ק בראשית ד' מ"ח), וה' יזכנו במהרה לראות בבנין בהמ"ק וירושלים ויקיים בנו מקרא שכתוב ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון אמון. עכ"ל. הרי גם בדבריו מבואר דהסוכה דחג הסוכות שעלי' דיבר מתני' מישך שייך לסוכות דלע"ל ושזה קשור להפסוק וסכה תהי' לצל יומם.

ספרי מקובלים דסוכה מלא בגי' צ"א כמנין שם יו"ד ה' ואלף דלית ע"ש, והדבר מתמיה דהיכן נמצא סוכה מלא בתנ"ך, ומאי דכתיב בסוכות מלא אחר הכ' אינו ענין לתיבת סוכה, אכן שוב ראיתי דבר ה' בפייה אמת, דיגעתי ומצאתי בעז"ה בתהלים ע"ו בקרא דויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון נכתב שם סוכו בוא"ו אחר הסמך, וכן כתוב שם במנחת שי דכן צ"ל, וכן מצאתי בספרי כתובים הנמצאים בבהמ"ד של הרה"ג הצדיק מוהר"ר אריה ליב ב"ר בער זצ"ל הנכתבים בקלף שנכתב תיבת סוכו מלא ו' אחר הסמך, (וידוע דנכתבו בזמן הגר"א ז"ל וע"פ צוואתו ובהשגחתו), וא"כ י"ל ע"פ דרך הרמז דמשו"ה כתיב בכל דוכתא סכה חסר, לרמז למ"ש חז"ל דבעוה"ז אין השם שלם ואין הכסא שלם כביכול, ומשו"ה כתיב סכה נמי חסר, אבל לע"ל שיתמלא השם במלאתו אז יהיה באמת סוכה מלא, וי"ל דזה מרמז לנו הכתוב דויהי בשלם סוכו, כלומר דאימתי יהיה סוכו בשלימות, בזמן שיהיה מעונתו בציון, ואז יהיה השם שלם והכסא שלם וה' יפרוס עלינו סוכת שלומו במהרה ונזכה לישב בסוכה של לוי, וכמאמר ז"ל בב"ב דף ע"ה עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לוי, שנאמר התמלא בשכת עורו, אכיה"ר, ואפשר שמה שנהגו

הנה העירוני לדברי הגר"א בפירושו לספרא דצניעותא (פרק ה') דאיתא וז"ל בירחא שביעי וכו' רמז לע"ל כמ"ש בזהו דשירותא דינא ברה"א ואח"כ סליחת עונות ביה"כ ואח"כ סוכות ושמניני עצרת ושמחתן, וכן לע"ל תחלה יום הדין הגדול, ואח"כ וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם כו' (יחזקאל ל"ו) כי אסלה לאשר אשאר (ירמיה נ'), ואח"כ בסוכות חופות שבע כידוע וכמ"ש (ישעיה ד') וסוכה תהיה לצל יומם כו' זמן שמחתנו וגם האומות יתקיימו ורעו זרים צאנכם כו' (שם ס"א), ואח"כ ש"ע שיכלו א"ה וישמחו ישראל לבדן עצרת תהיה לכם. עכ"ל. הרי מבואר דהקרא בישעי' מיירי בעצם לע"ל, אבל הוא ג"כ מורה על סוכה דחג הסוכות, דחג הסוכות גופא הוא כנגד הסוכות דלע"ל. ויל"ע אם יש בזה איזה יישוב להערות הנ"ל.

ועיינן בחשק שלמה למתני' דאיתא וז"ל סוכה שהיא גבוהה נ"ב בכל ספרי הש"ס בבלי וירושלמי וברב אלפס והרא"ש נדפס תיבת סוכה בוא"ו אחר הסמך, אבל נראה דהוא ט"ס דהרי כל תיבת סכה הנמצא בתנ"ך כתיב סכה בלא וא"ו ונקוד בשורק, וביותר אני תמה על מה שכתב בפרי עץ חיים בשער חג הסוכות פ"ד ועוד באיזה

הצל שהוזכר בפסוק היינו צל ד'

יכולות לסבור דהפסוק מיירי בסוכה דחג הסוכות, ואפ"ה לא ילפינן מזה דסוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, משום דהצל שהוזכר לגבי הסוכה דחג הסוכות אינו צל משמש, אלא צל שד"י.

אתעביד לצל, דאתמר ביה בצל שד"י יתלונן, ולא בצל סכת הדיט, דאגין על גופא משמשא, אלא צל לאגנא על נשמתא, (שה"ש ב'ג') בצלו חמדתי וישבתי, (איכה ד'כ') אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים. ולפ"ז נמצא דגם אידך שיטות

הנה כל הנתבאר הוא לפי פשטות משמעות הסוגיא בדף ב' ע"ב דאיך שיטות סוברות דהפסוק בישעי' לא מיירי בסוכה דחג הסוכות. אבל העירוני לדברי הזוה"ק ח"ג רנה ע"ב דאיתא וסכה תהיה לצל יומם דסכך בעינן, וסכך

מקורות בדברי הגר"א דהפסוק מיירי לגבי הסוכה דחג הסוכות

של סוכה הם למחסה משלש פורעניות, מזרם ומחורב וממטר מפני שבמכת ברד אמר "אני שולח את כל מגפתי", והלא הרבה שלוחים להקב"ה, אבל בברד היו שלשה דלעיל והם רוח ואש ומים,

שלשה הדסים, שני ערבות, לולב אחד, אתרוג אחד, הם עשרה, והמה נחלקים לשלשה ושבעה, סוכה בפני עצמה שלשה, ושבעה בלולב, והשבעה נכללים בארבעה מינים של לולב, והשלש דפנות

עיינן באדרת אליהו על דברים פ"ז פ"ג דאיתא וז"ל כל מספר עשרה הם נחלקים לשלשה ושבעה, והשבעה המה נכללים בארבעה, כמו שתראה בסוכות יש עשרה מצות, שלש דפנות בסוכה,

והנה במכת ברד כתיב ויהי קולות וברד ואש, וקולות הוא על רוח כנודע, וברד הוא מים, ותהלך אש הוא אש וכו', (תהילים קמ"ח:ח') אש וברד, הוא מים, רוח סערה עושה דברו, וזה שאמר "את כל מגפותי", והנה ידוע שדיבור האדם כלול משלשה, אש מים רוח, ולכן מי שאינו עומד בדיבורו אית ליה מי שפרע מדור המבול במים, ומדור הפלגה ברוח, ומאנשי סדום באש, וממצרים (שנכלל בהם כל הג' הנ"ל) הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, ובסוכה כתיב "וסוכה תהיה לצל מחורב" אש "ומזרם" רוח "וממטר" מים, כי מצות סוכה תציל מג' לגינות הנ"ל. עכ"ל.

ינצל משלש פורעניות אלו, כי "מזרם" הוא רוח, "מחורב" הוא חום השמש והאש, "וממטר" הוא מים. עכ"ל. הרי דהאד"א נקט בפשיטות דהאי קרא בישעי' מיירי בסוכה דחג הסוכות, דהרי ביאר ע"פ האי קרא הענין שיש לסוכה ג' דפנות. (אלא דהדברים נראים קשים לכאורה, דהרי הג' דפנות אינם מה שצריכים להיות מוצל. וצ"ע בזה). וכן עיין באדרת אליהו על שמות פ"ט פ"ד דאיתא בליקוט מכ"י וז"ל כי בפעם הזאת אני שלח את כל מגפותי וגו', כי ג' לגינות קשות של הקב"ה הם, מים רוח אש, שבהם נפרע מהרשעים בדור המבול ובדור הפלגה ובסדום,

וזהו שאמרו רז"ל (ב"מ מ"ח) מי שפרע מדור המבול ומדור הפלגה ומאנשי סדום וממצרים בים, מדור המבול פרע במים, ומדור הפלגה ברוח שנאמר ויפץ ה' אותם, ומאנשי סדום באש וגפריית, ובמצרים פרע בכל שלש אלה במכת ברד, שנאמר "ואש מתלקחת בתוך הברד" הם אש ומים, ונאמר "וה' נתן קולות וברד", קולות הוא מאויר כמו שכתוב בספר יצירה (א'ט:ט'), ולכן אמר במכת ברד "את כל מגפותי", והמה שלש לגינותיו של הקב"ה, ומי שאינו עומד בדיבורו כולל השלשה, כי הדיבור הוא מורכב משלש אלה, אש ומים ואויר, ולכן יבוא עליו שלש פורעניות אלו, והיושב בסוכה

למה רק בעינין לסכך לשם צל ולא לשם הגנה מזרם וממטר

והנה לכאורה יש לטעון דאין דברי הריטב"א מתאימים עם דברי האד"א הנ"ל, דהא להאד"א סוכה מוצל מכל הדברים שהוזכרו בקרא, וא"כ להאד"א הדרא הקושיא לדוכתא, למה לא בעינן שהסכך יהא ראוי להגנה מזרם וממטר. וי"ל דהאד"א יכול לסבור כהמבואר הכא בתוס' ד"ה כי וז"ל לרבי זירא דדריש מדכת' וסוכה תהיה לצל הא כתי' נמי מזרם וממטר וניבעי נמי שלא ירדו גשמים לתוכה אלא ודאי משום דבעינן סככה עראי וא"כ הוה ליה קבע. עכ"ל.

ומסתור מזרם וממטר, ולא מילתא דהא בקרא נקט תרי לישני צל סוכה ומחסה לזרם ומסתור למטר, וכיון דמיחד צל לסוכה שמעינן אגב אורחא דלא מיכרי סכך אלא בשראוי לצל, ותו דלישנא יתירא דייקנן דהוה ליה למימר וסוכה תהיה יומם מחורב כלומר שהסוכה סוככת ביום מחורב כדכתיב בעלמא לא ימוש עמוד הענין יומם שפירושו ביום ולמה ליה למימר תהיה לצל אלא ודאי אגב אורחיה קמ"ל שאין סוכה אלא הראויה לצל. עכ"ל.

הנה אם המקור דבעינן לסכך לשם צל הוא מהאי קרא בישעי', למה רק בעינן לסכך לשם צל, ולא לשם הגנה מזרם וממטר.

י"ל דזהו עכ"פ קשה על ר' זירא, דלמה רק בעינן שהסכך יהא ראוי לצל, ולא בעינן שהסכך יהא ראוי להגנה מזרם וממטר, ועיין הכא בריטב"א דאיתא וז"ל ר' זירא אמר מהכא וסוכה תהיה לצל יומם מחורב, הקשו בתוספות אם כן נילף מהתם נמי דבעינן סוכה ראויה להיות מחסה

ביום השמיני עצרת תהיה לכם

בו בעינן להיות יושב ושונה, והיות וכתוב בשמיני עצרת "עצרת תהיה לכם" לכן בו בעינן להיות אוכל ושוטה. וצ"ע באמות, למה לא חילקו כר, הרי לכאורה מצוינו לגבי כמה עניינים שיש יותר שמחה בחג הסוכות מבחג הפסח, וא"כ החילוק הנ"ל היה מאד מובן.

לכם רבי אליעזר סבר או כולו לה' או כולו לכם ורבי יהושע סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם.

הנה חזינן דלית לשום תנא צד לחלק בזה בין שביעי של פסח לשמיני עצרת, ולומר דהיות וכתוב בשביעי של פסח "עצרת לד' אלקיך" לכן

עיין במס' פסחים דף סח ע"ב דתניא רבי אליעזר אומר אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה רבי יהושע אומר חלקהו חציו לאכילה ושותה וחציו לבית המדרש ואמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר עצרת תהיה

נעילת החג

את היו"ט ולא מחיוב ג' סעודות והסתמך בזה על הגר"א ז"ל. עכ"ל.

הרי מבואר שהק"י הבין דהנהגת הגר"א אינו מיוחד לשביעי של פסח, אלא הוא נוגע בסוף כל יו"ט (והיינו מה שנקרא "נעילת החג"). והנה לפי הבנה זו של הקה"י, אפשר דבחול הענין הוא לאכול עוד סעודה באחרון של פסח, ולא בשביעי של פסח, ובשמחת תורה (ביום תשיעי), ולא בשמיני עצרת.

ועכ"פ בחול אם אוכל עוד סעודה בשביעי של פסח או בשמיני עצרת צריך לזהר לאכלה באופן שזה לא יפריע לסעודת ליל יו"ט אחרון.

יש שביארו שהמנהג הוא לאכול מצה ביום אחרון של פסח וזהו כמו מנהג רבינו המבואר כאן. עכ"ל.

אולם עיין בארחות רבינו ח"ב עמ' ק"י שאחרי שהביא דהחזו"א אכל ג' סעודות ביו"ט, איתא וז"ל ראיתי את מו"ר (הקה"י) זצוק"ל אוכל סעודה שלישית עם לחם משנה וכן אכל בשר ודגים ושתה קצת יין בשביעי של פסח בשבועות ביום ב' דר"ה ביום א' דסוכות בשמיני עצרת, ראיתי בכולם שאכל יחד עם ב"ב, אמר לי מו"ר זצוק"ל טעמו שאוכל את הסעודה השלישית כדי ללוות

ע' במעשה רב אות קפ"ה דאיתא וז"ל והיה מחבב מאד מצות אכילת מצה כל שבעה וביום טוב אחרון היה אוכל סעודה שלישית אעפ"י שלא היה אוכל שלש סעודות בשאר יום טוב מפני חביבות מצות אכילת מצה שזמנו הולך לו. עכ"ל. ועיין"ש במהדורה חדשה במילואים דאיתא וז"ל כתב הכלבו בהל' ליל הסדר בשם ה"ר אשר שמעתי שנהגו הקדמונים לאכול כזית מצה באחרונה ביום כמו בלילה, ע"כ, והו"ד בדרכי משה סי' תע"ז וכתב ולא ראיתי מנהג זה גם אין טעם לאכלו ביום דהא אינו בא אלא זכר לפסח ופסח לא נאכל אלא בלילה ע"כ,

עמק הפרשה

הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א

בענין הא שיש חילוק בין א"י לחו"ל בקריאת התורה דשמיני עצרת

הנה בהאי שבת יש חילוק בין הקריאת התורה בא"י להקריאת התורה בחו"ל, דבא"י קוראים וזאת הברכה ובחו"ל קוראים "עשר תעשר" מפרשת ראה. וטעמא דמילתא, משום שבא"י הוא שמחת תורה, אבל בחו"ל אינה שמחת תורה ולכך לא קוראים וזאת הברכה. אבל הא גופא צ"ב, למה אינה שמחת תורה בחו"ל, הרי תמיד עושים הדבר העיקרי ביו"ט ראשון או בשני הימים, אבל לא דוקא ביו"ט שני.

עוד יל"ע, הרי נמצא דבני א"י "מפסידים" הקריאה דעשר תעשר, ובשאר ימים טובים רק "מפסידים" קריאות דיו"ט שני, ולית מזה הערה, דהא לית להו יו"ט שני, אבל הכא הם "מפסידים" קריאה דעשר תעשר אף דאית להו האי יו"ט דשמיני עצרת.

הנה מבואר בפוסקים דאף דבשאר מקומות מתחילים האי קריאה ב"כל הבכור" (בסוף פרשת ראה) אא"כ הוא חל בשבת (דאז בעינן לז' עליות ולכך מקדימים לעשר תעשר) אבל בשמיני עצרת תמיד מתחילים בעשר תעשר, אף אם חל בחול. וביארו משום דשמיני עצרת הוא בחג האסיף, ולכך קוראים פרשיות עשר תעשר דמיירו בענייני חג האסיף.

לפ"ז י"ל דהחילוק בין א"י לחו"ל הוא, דבא"י, שאין יושבים בסוכה בשמיני עצרת, אין שמיני עצרת חלק מחג האסיף, ולכך אין קריאת עשר תעשר מעיינא דיומא כלל, אבל בחו"ל שיושבים בסוכה בשמיני עצרת, גם שמיני עצרת הוי חלק מחג האסיף, ולכך קוראים האי קריאה. וא"כ אין בני א"י מפסידים קריאה, אלא לית להו האי יו"ט כלל, דאינו יום חג האסיף, ולכך לית להאי קריאה. וא"ש.

וזוהו הטעם דבני חו"ל עושים שמחת תורה ביו"ט שני, דכל זמן שיושבים בסוכה עדיין אינו זמן לשמחת תורה. וא"ש למאד בס"ד.

דעת תורה

מנחם ראש הישיבה הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

נגילה ונשמחה בך

הרמ"א באו"ח סימן תרס"ט כתב, וזה לשונו - וקורין יום טוב האחרון 'שמחת תורה', לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה, עכ"ל. [ומקור מנהג זה הוא בזוהר פרשת פנחס דף רנ"ו ע"ב].

והנה במועד קטן דף ח' ע"ב תנן, אין נושאין נשים במועד, מפני ששמחה היא לו. ובגמ', וכי שמחה היא לו מאי הוי [וכי שמחה אסורה ביום טוב]. אמר רב יהודה אמר שמואל, וכן אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא, ואמרי לה, אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, לפי שאין מערבין שמחה בשמחה. ופרש"י, דבעינן דלשמח בשמחת מועד לחודיה, ואשר לפי זה לכאורה צ"ע איך קבעו את יום טוב האחרון של חג לשמחת גמרה של תורה, הא כיון דאין זו שמחת המועד, הוה ליה עירוב שמחה בשמחה. ויעינן ב'קרבן אורה' במועד קטן שם שעמד בזה. אכן נראה דלא קשה מידי, דהנה בילקוט ישעיה (על הפסוק שוש אשים בה) איתא, כתיב 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו' (תהלים קי"ח), אין אנו יודעים במה לשמוח, אם בהיום, אם בהקדוש ברוך הוא, בא שלמה ופירש 'נגילה ונשמחה בך' (שיר השירים א'), ע"כ. הרי מבואר דענין שמחת המועד הוא לשמוח בה, ואם כן הרי יש לומר דכיון ד'קדושא בריך הוא ואורייתא חד הוא', כמבואר בזוהר פרשת אחרי דף ע"ג ע"א, [ובזוהר פרשת בשלח (דף ס' ע"א) איתא דקדושא בריך הוא תורה אקרי, ואין תורה אלא קדושא בריך הוא], הויה לה השמחה בתורה - שמחה בה, ואין כאן שמחה אחרת המעורבת בשמחת המועד. והראו שבילקוט סוף פרשת פנחס איתא, וכיון שיצאו שבעת ימי החג, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל עכשיו אני ואתם נשמח יחד, ואינו מטריח עליכם הרבה אלא פר אחד ואיל אחד. וכיון ששמעו ישראל כך, התחילו מקלסין להקדוש ברוך הוא ואומרים 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו'. אמר רבי אבין, אין אנו יודעין במה לשמוח, אם ביום, אם בהקדוש ברוך הוא, בא שלמה ופירש 'נגילה ונשמחה בך' - בך בתורתך, בך בישועתך, ע"כ. הרי להדיא דהשמחה בתורה, והשמחה בהקדוש ברוך הוא, הם היינו הך, ואדבריה זהו האופן שצריך לשמוח בה' במועד, 'בך בתורתך'.

ויש להוסיף עוד, דהנה עיקר הדבר שביארנו דשמחת החג הינה מעצם ענינה שמחה בה', הרי הוא באמת בכל המועדות, אמנם נראה דביתר שייך ענין זה ליום טוב אחרון של חג, שהרי כל עצמו ומהותו של 'יום טוב' זה של 'שמיני עצרת' הוא להיות עם ה', וכמו שפירש רש"י בפרשת אמור על הפסוק 'עצרת היא', שכביכול הקדוש ברוך הוא אומר לישראל - 'בני, בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם'.

והנה ברמב"ם סוף הלכות לולב, אחר שהזכיר מצות השמחה במועדות, וענין השמחה היתירה שהיתה במקדש בחג הסוכות, מקומה וזמנה, אופן קיומה והמצוה להרבות בה, ועל ידי מי היא נעשית, סיים וזה לשונו - השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הקל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפריע ממנו, שנאמר 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, עכ"ל. ואשר לכאורה יפלא, מאי שיאטא ד'השמחה בעשיית המצוה ובאהבת הקל שצוה בהן' להכא, הא הכא מיידי בדין שמחת החג, שהוא דין מסוים שבימי החג יהא האדם שרוי בשמחה, ומה זה שייך לענין השמחה בעשיית המצוה, שהוא דין בעבודת ה' שתהא נעשית בשמחה, אשר זהו לכאורה דין אחר לגמרי. אכן לפי מה שנתבאר דשמחת החג יסוד ענינה הוא שמחה בה', וכדכתיב 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בך', אם כן הרי גם דין השמחה בחג אינו דין שמחה בעלמא, אלא דהוא דין לשמוח בה', ושפיר הוה זה מענינא לעמוד על גודל ענין השמחה בעבודת ה', ועונש המונע עצמו הימנה, שהרי גם שמחה זו הויה מלתא דשמחה בה'.

אות לחופות
עימוד שהופך טקסט ליצירה
otf74041@gmail.com | 05276-74041

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

לרכישה מוזלת של ספרי המחבר

במקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33
bloyseforim@gmail.com

כמו"כ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בחינם
לכוללים, ישיבות ולבתי כנסיות ומדרשות

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל